

Netopýří dóm s kolonií zimujících vrápenců malých

Jeskyně Na Turoldu

Petr Zajíček

Rozdílný a mnohdy dramatický průběh jednotlivých etap geologické minulosti vtiskl krajině na území naší republiky rozmanité formy reliéfu i různorodou škálu přírodních útvarů. Malebné scenérie vrchovin střídají mohutné horské hřebeny, úrodné nížiny kontrastují s ostrými sukami vulkanických pohoří. Ale i svět podzemí má v České republice nebývalou pestrost. Větším podílem jsou zastoupeny jeskyně krasové, na jejichž vzniku má hlavní podíl voda,

oproti jeskyním nekrasovým, které vznikly výhradně mechanickými procesy v horninách. V současné době je u nás evidováno přes 3 500 jeskyní. Skoro třetina z nich se nachází v našem nejlépe vyvinutém krasovém území – Moravském krasu. Množství dalších podzemních i povrchových krasových jevů je vázáno na izolované ostrůvky vápenců či mramorů. K nim patří i naše nejrozsáhlejší jeskyně vytvořená v druhohorních vápencích – jeskyně Na Turoldu.

Převážná část karbonátových hornin na našem území se utvářela v prvohorách v průběhu mořských záplav. Většina souvrství vápenců a mramorů vznikla hlavně v devonu, popř. siluru. To je případ Moravského nebo Českého krasu a dalších menších krasových oblastí, např. na severní Moravě. Geologický vývoj území České republiky byl však poznamenán i tvorbou pohoří Karpatské soustavy. V důsledku vyzdvižení Karpat byla vyvrátněna souvrství druhohorních vápenců, které tvoří podstatnou část krasových oblastí, mj. i na Slovensku. V průběhu dalších horotvorných procesů z nich byly odtrženy menší ostrůvky, které doputovaly až na východ našeho území. Nejvýznamnější z nich jsou vrch Kotouč u Štramberka s jeskyní Šípkou, Stránská skála u Brna s několika jeskyněmi a největší – Pavlovské vrchy u Mikulova. V nich je evidováno 23 jeskyní. Zatímco hlavní hřeben Pálavy s nejvyšším vrcholem Děvín (549 m n.m.) podzemní krasové jevy zcela postrádá, nejvíce z nich se nachází v kopci zvaném Turol. Jeskynní svět tohoto místa neunikl badatelům ani v minulosti, takže ho lze jeho významem přirovnat k historicky známým jeskyním Moravského krasu.

Stejně jako propast Macocha, Sloupské jeskyně či Výпустek, i jeskyně v kopci Turol byla zaznamenána roku 1669 v knize mikulovského rodáka Jana Ferdinanda Hertoda z Todtenfeldu – Tartaro Mastix Moravie.

Útvar Žraločí tlama je ukázkou pěnivé formy sintrových povlaků

Citlivě instalované prvky prohlídkové trasy v Balvanitém dómu

Jeskyně je zmiňována v souvislosti s nálezy fosilních kostí, které učinili místní kameníci. Údajně byla tehdy nalezena stehenní kost jednorožce a zkamenělá slonovina. O rozsahu či velikosti jeskyně, která byla později uváděna jako jeskyně Turoltova, obsáhlejší informace neexistují. Krátkou, avšak výstižnou zprávu podává Albín Heinrich ve Wolného topografii Moravy ze 30. let 19. století. Překlad Heinrichova popisu Turoltovy jeskyně byl publikován v Československém krasu v roce 1949: „Stezka z města vede poutníka vinohrady k šedým skaliskám, jež vysoko zvedají své lysé, kuželovité vrcholy. Brzy vnikneme soutěskou do kotliny, jejíž stěny jsou zčásti rozpukané a divoké, zčásti se tyčí jeho kolmé a přišerné zdi. Vystupují tak příkře, že na dvou stranách jsou místa, odkud se lze zřítit až 500 stop hluboko. V jedné z těchto skalních stěn zeje ve výši 12–15 stop nad úpatím několik děr, jimiž se možno vplaziti dovnitř jeskyně, jež má velmi mnoho vedlejších chodeb, rozvětvení a odboček. Na velkolepá, vysoká klenutí a prostorné komory, jež jinde odměňují návštěvníka za namáhavé prolézání, se zde dosud nepřišlo. Hadicovité chodby se na několika místech zužují tak, že štíhlý člověk, po břicho se plazící, jen s největším vypětím jimi pronikne. Déle než hodinu můžete tu prolézat brzy vyšší, brzy široké či úzké bludné chodby. Také prý tu někteří slyšeli šumění vody hluboko v jeskyni. Jeskyně v oné krajině se zdají sahati velmi daleko.“ Z popisu je tedy patrné, že původní Turoltova jeskyně byla

Prohlídková trasa jeskyně Na Turoldu

Před vstupem do jeskyně projdou návštěvníci malým geoparkem s expozicí hornin. Dnes již rekultivovaný kamenolom je součástí naučné stezky. Za vchodem do jeskyně pod skalní stěnou se otvírá rozsáhlejší prostora zvaná Stará síň. Byla první dutinou, do které pronikli objevitelé roku 1951. Stěny prostory jsou poznamenány nápisy. Již ve vstupních částech jeskyně je patrný rozrušený charakter vápencových vrstev, ve kterých je jeskyně utvořena. Mezi balvany a rozpukanými stěnami vede trasa šikmo dolů po dřevěném schodišti. Návštěvníci míjí partie s výzdobou v podobě drobných paličkovitých výrůstků a přicházejí do balvanitého dómu, který vznikl na křížení puklin. Sestupná chodba pokračuje do Klenotnice a síně u Žraločí tlamy, která je pojmenována podle zvláště modelovaného sintrového útvaru. Stěny jsou pokryty agregáty drobných krystalků kalcitu a povlaky Turoltské výzdoby připomínající kvěťák. Systém šikmo upadajících prostor přechází v Netopýří dóm, kde je největší akumulace netopýřů a vrápenců během zimní hibernace. Netopýří dóm je zároveň křížovatkou několika chodeb. První z nich vede do síně Konce, v níž je instalována malá expozice zkamenělin. Druhá odbočka končí v Pohádkové síni, kterou zdobí útvary z dolo-mitického vápence pokryté bělostným sintrem. Poslední chodba zavede návštěvníky do nejnižších úrovní celého systému – Jezerního dómu. Podzemní jezero s výrazně kolísající hladinou je prosvíceno podvodními lampami.

složitým labyrintem chodeb menších dimenzí. Z pozdějších kusých informací, především od Dr. K. Jüttnera z počátku 20. století, je zřejmé, že Turolodovu jeskyni tvořil rozsáhlý systém prostor, kde ležely volně kosti pravěkých zvířat, a do jeskyně bylo nutno sestoupit po laně. Na přelomu 19. a 20. století však byla tato jeskyně postupně likvidována těžbou vápence, přestože odborníci z řad archeologů a geologů měli intenzivní snahu podzemní systém zachovat. Kolem roku 1916 Turolodova jeskyně zanikla a ve stěnách lomu zůstala pouze torza

krasových dutin. Zajímavý je ještě popis břec-lavského profesora Dr. Bruno Valouška, který fotograficky zdokumentoval relikty vchodů do původní Turolodovy jeskyně. I ty však byly později zničeny těžbou, která ustala v roce 1934. Až v roce 1946 byl vrch Turolod vyhlášen přírodní rezervací.

Významný rozvoj amatérské speleologie na Moravě ovlivnil i činnost badatelů v oblasti Turolodu. V roce 1949 vznikla v Mikulově samostatná skupina Speleologického klubu Brno,

kteřá začala s průzkumy možného pokračování Turolodovy jeskyně. 27. října 1951 pronikli badatelé pod vedením Benedikta Závady do nových prostor jeskyně nazvané Na Turolodu. V dalších letech postupně objevili bezmála půl kilometru chodeb. V roce 1958 byla část objevené jeskyně po nevelkých terénních úpravách a zavedení elektroinstalace zpřístupněna veřejnosti. Provoz probíhal necelých 9 let. Poté, co omeocněl hlavní iniciátor zpřístupnění a správce jeskyně Antonín Holan, byl provoz veřejných prohlídek v jeskyni ukončen.

Prozářené tůně Jezerního dómu

V dalších letech pak nebyla jeskyně Na Turoldu dobře zabezpečena, byla volně přístupná. Došlo tak k její částečné devastaci, lidé vylamovali sintrovou výzdobu, zničili vybavení jeskyně a čmárali po stěnách. Až v roce 1974 se stala opět pracovištěm amatérských speleologů, kteří ji zabezpečili. Začali zde provádět další průzkumy, během kterých bylo objeveno dalších 250 metrů prostor. Postupně pak byly objeveny i další části, zvláště pak v nedaleké jeskyni Liščí díra, která má s jeskyní Na Turoldu genetickou souvislost.

V roce 2002 se podařilo jeskyňářům obě jeskyně propojit, čímž vznikl jeden systém o celkové délce 3 074 metrů. Speleologové pak v roce 2004 ve spolupráci s městem Mikulov zrekonstruovali trasu návštěvního okruhu a jeskyně zpřístupnili pro veřejnost. Téhož roku pak přešla správa jeskyně pod AOPK ČR a od roku 2006 je v péči a provozu Správy jeskyní České republiky spolu s ostatními veřejnosti zpřístupněnými jeskyněmi.

Systém jeskyně Na Turoldu – Liščí díra je přirozeným pokračováním původní Turoldovy jeskyně. Proto lze předpokládat, že dnes zničená Turoldova jeskyně měla podobný charakter prostor. Z dochovaných snímků zbytků původního systému a také dle kusých informací je pravděpodobné, že v Turoldově jeskyni byly i náznaky erozní modelace chodeb. V dřívějších dobách byla pravděpodobně voda odváděna ponory do soustavy říčních chodeb a zároveň docházelo k intenzivní korozi pro-sakujícími vodami. Další vývoj poznamenalo řízení stropů mezi jednotlivými patry.

Vzhledem k existenci propastovitých vstupů z povrchu byl logický výskyt volně ležících kostí pravěkých zvířat. Dnešní jeskyně Na Turoldu byla v době původní podoby kopce Turold špatně přístupná nebo spíše nebyla přístupná vůbec, proto se v jejích prostorách kosti nenašly. Podzemní labyrint je tvořen šikmo upadající soustavou vzájemně propojených říčených prostor. Nejnižší úroveň jsou zatopeny vodou s kolísající hladinou. Hydrografie jeskyně není dořešena, protože hladina vody zpravidla kolísá v opačném trendu, než je vodní stav na povrchu. Větší dutiny vznikly na křížení puklin. Klasická krápníková výzdoba se sporadicky vyskytuje především v částech veřejnosti nepřístupných. Charakteristickým jevem jeskyně je tzv. Turoldská výzdoba, která má podobu pěnovitých povlaků na stěnách vzniklých postupnou korozi vápenců. Zcela jedinečné jsou partie s keříčkovitou výzdobou ve formě shluků jehlicovitých, hráškovitých a paličkovitých výrůstků.

Jeskyně Na Turoldu je přirozeným zimovištěm letounů. Každým rokem hibernuje v prostorách jeskyně až 220 jedinců sedmi druhů netopýrů a vrápenců.

Foto: Petr Zajíček

Správa jeskyní ČR

Jeskyně Na Turoldu, základní údaje

Objevena roku 1951 (původní Turoldova jeskyně známa odnepaměti)

Zpřístupněna veřejnosti v letech 1958–1967, poté od roku 2004

Délka všech prostor včetně Liščí díry – 3 074 metrů

Výškové rozpětí: 47 metrů

Délka prohlídkové trasy: 280 metrů

Doba prohlídky: přibližně 50 minut

Teplota vzduchu: 7 až 9 °C

Počet schodů: na prohlídkové trase 340

Provozní doba je od dubna do listopadu

Jeskyně Na Turoldu je v péči a provozu státní příspěvkové organizace – Správy jeskyní ČR. Veškeré informace o 14 zpřístupněných jeskyních v ČR, změny v provozní době, příležitostné akce apod. jsou uvedeny na internetových stránkách Správy jeskyní www.caves.cz

Sestupné schodiště z Balvanitého dómu

Návštěvníci v Balvanitém dómu